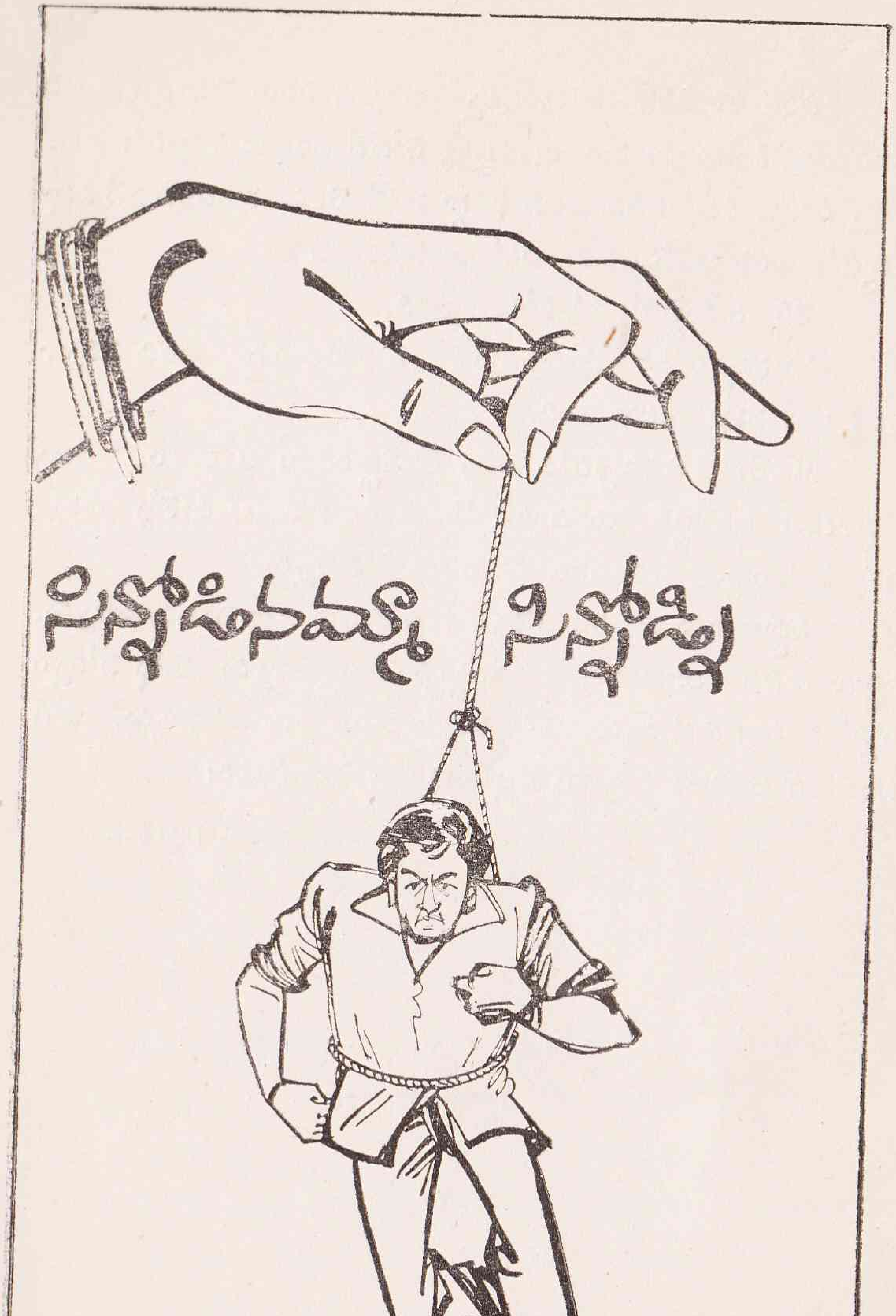
సిన్నోడింనమ్మో సిన్నోడ్ని
చంద్ర

"చూడు మిష్టర్ బాలకృష్ణా! ఇప్పటిదాకా ఉత్తరాన్ని అయిదుసార్లు చదివినావు. ఆరోసారి చదవబోతున్నావు. ఏముందందులో?"

"నా ఉత్తరాన్ని గూర్చి అడగడానికి నువ్వెవ్వరు?"

"మొదట అడిగింది నేను. బదులు చెప్పవలసింది నువ్వు. అది సంస్కారం."

"అంటే నాకు సంస్కారం లేదంటావా?"

"—అని నేననలేదు. ఆ మాట నన్నడగడ మెందుకు?—నీకు తెలియకపోతేగా?—ఇంతకూ నే నడిగింది నీ ఉత్తరాన్ని గురించి."

నా ఉత్తరం గురించి నీ కెందుకూ?"

"అది ప్రియురాలి ప్రేమలేఖ కాదే?"

"అవును!"

"పోనీ! ఉన్నట్లుండి చేస్తున్న ఉద్యోగం ఉన్నతి కెక్కిన ఉదంతమూ కాదు."

"కాదు."

"ఉట్టికెక్కలేనమ్మ స్వర్గానికెక్కినట్లు—ఈ దేశంలో పుట్టి ఈ దేశంలోనే పెరిగి నాలుగు తేట తెలుగు మాటల్ని అనడానికి వినడానికి నోచుకోలేని నీకు కౌలాలంపూర్‌లో తెలుగుతనాన్ని ఆస్వాదించడానికి ఆహ్వానమూ కాదు."

"అవును."

"అందుకే అడిగాను—ఆరవ సారి చదవడానికి యత్నిస్తూంటే!"

"ఇంతకూ నువ్వెవ్వరు?"

"చెప్పినా తెలుసుకోలేవు!"

"ఓయబ్బో! ఏమిటో ఆ అవ్యక్త వ్యక్తిత్వం?"

"నేను మనిషిలో మనిషిని. అంతర్ముఖంగా చూడగలిగితే నన్ను అద్దంలో బింబంలా చూడవచ్చు."

"అయితే నాలోని నువ్వు—నన్నడగడమెందుకు?"

"నీ నోటితో చెప్పించాలని!"

"దానివల్ల నీకు కలిగే ప్రయోజనం?"

"నీ తప్పు నువ్వు తెలుసుకోగలవేమో?—అన్న దురాశ!"

"దురాశ దుఃఖానికి చేటు!"

"ఒకరి దుఃఖం యింకొకరికి సంతోషంగా పరిణమించవచ్చు."

"అయితే విను. అమ్మ రాయించింది."

" ఆ పల్లెటూళ్ళో....ఉడిగిన కాలంలో పూరి గుడిసెలో—తన చెయ్యి తాను కాల్చుకోలేక....ఎవరి దయాదాక్షిణ్యాలమీదనో ఆధారపడలేక....పూట గడపడం ఓ యుగంగా....నానా అవస్థలు పడుతున్నానన్న పాత పాటే గదూ?"

"కాదు."

"మరి."

"ఈసారి తప్పనిసరిగా నేను వెళ్ళవలసినట్లుంది."

"ఈదేశంలో అడపాదడపా 'మీసా' అవసరం రావచ్చునేమో కానీ-పల్లెటూరికి వెళ్ళడానికి 'వీసా' అవసరంలేదే?—మరి ఎందుకలా విలవిల లాడిపోతున్నావ్!"

"'వీసా' కావలసింది పల్లెటూరికి వెళ్ళడానికి కాదు. నా ఇంట్లో నాతో నా తల్లిని వుంచుకొనడానికి."

"నీ మీసాలేమైనాయి?"

"ఎప్పుడో గొరిగించుకొన్నాను—అక్క- డొకటి అక్కడొకటి తెల్లబడుతూంటే!"

"మిష్టర్ బాలకృష్ణా! మూతికి మీసం అందం. మనిషికి పౌరుషం అందం. పౌరుషహీనమైన బ్రతుకు బ్రతకడంకంటే...."

"—ఆత్మహత్య మేలంటావ్?—అయితే కట్టుకొన్న పెళ్ళాం.... కన్నబిడ్డలు....వున్నారు గదా? మరి వాళ్ళ బాధ్యత?"

"కట్టుకొన్న పెళ్ళాం....కన్నబిడ్డలు—బాధ్యతలయితే కన్నతల్లి కాదుగదా?"

"బాధ్యత కాదనుకొంటే ఆలోచించడ మెందుకు?"

"ఆలోచించి యేం చేయగలుగుతున్నావ్?"

"ఎన్నోసార్లు అమ్మను నాతో వుంచుకోడానికి యత్నించాను."

"అయితే ఏమయింది?"

"—ఎలా పిలిచినా పలుకుతాడు మనిషి కాని—ఆ పిలుపుదగ్గరే ఆరంభమవుతుంది ఇద్దరికీ పేచీ! 'ఒరే! సిన్నోడా!' అంటుంది అమ్మ. వందమందికి పైగా పనిచేస్తున్న ఆఫీసులో 'పెద్దయ్యగారు'గా పేరుగడించిన మొగుడు 'సిన్నోడు' కావడం పెళ్ళానికి చిన్నతనం. 'బాలూ!' అని వయ్యారాలు ఒలకపోస్తూ పిలుస్తుంది పెళ్ళాం. 'బాలకృష్ణ' అని ఎంతో ముద్దుగా పెట్టుకొన్న పేరును కోడలు తనకండ్ల ఎదుటే నిర్దాక్షిణ్యంగా చెరిసగానికి కత్తరించడం గుండెల్నే కోసినట్లుంటుంది అమ్మకు. ఏం చెయ్యమంటావ్?"

"బాలకృష్ణా! నువ్వు దోగాడుతున్న వయస్సులో చాలా అందంగా వుండేవాడివి. ఇంతింత కళ్ళు....చిదిమితే పాల్గారు బుగ్గలు....గుబుర్లు గుబుర్లుగా వెంట్రుకలు—చూడ ముచ్చటగొలిపేది నీ రూపం. అయినా నీతల్లికి నిన్ను చంకకెత్తుకొని అందని చందమామను అరచేతిలో చూపిస్తూ గోరుముద్దలు తినిపించడానికి తీరికెక్కడిది పాపం?—ఉన్నది రెండెకరాల కొండ్ర. అందులోపడి పొర్లాడడానికే తీరికలేదు పాపం. ఇక నిన్నెక్కడ ఎత్తుకొని ముద్దులాడుతుంది? అయినా ఆడికో....అమావాస్యకో ఓ దినం ఊపిరి సలుపుకోగలిగితే చాలు. ఎంతో సంబరపడిపోయేది!

నీకు తెలుసునో తెలియదో మిష్టర్ బాలకృష్ణా! నీ పక్కంటి మేడకు మెడబిర్రు ఎక్కువ. అయినా మీ అమ్మ మంచితనముందు ఆ మెడబిర్రు మెలికలు తిరిగేది. సాదుచిప్పా—పౌడరు డబ్బా—మెడబిర్రుకు మెరుగులు దిద్దే రెండు మూడు నగలూ—మిద్దింటి నుండి గుడిసెకు 'సద్దూసడీ' లేకుండా నడిచివచ్చేవి. ఆ రోజు నీకు చక్కగా స్నానం చేయించేది. ఒళ్ళంతా పౌడరుదిద్దేది. గుబురు వెంట్రుకల్ని ముందుకు దువ్వి 'కృష్ణకొండి' వేసేది. చక్కని సాదుచుక్క పెట్టేది. అరువు తెచ్చిన నగల్ని నీ వంటిమీద వేసేది. అలా అలంకరిస్తే నువ్వు అచ్చం కృష్ణుడిలా వుండేవాడివి. అప్పుడామె చేతుల నుండి విడిపించుకొని ఆమె చేతికి చిక్కకుండా పరుగులుదీస్తూ అల్లరి చిల్లరి పనులు చేస్తుంటే—ఎలాగో తరిమి పట్టుకొని—గుండెల కదుముకొని 'నా చిన్నికృష్ణుడమ్మా! నా చక్కని కృష్ణుడమ్మా!! అని ముద్దులాడేది. అందుకే ముచ్చటపడి 'బాలకృష్ణ' అని పేరు పెట్టుకొనింది."

"అవును. లీలగా జ్ఞాపకమొస్తూ ఉంది."

"మిష్టర్ బాలకృష్ణా!! మీదొక పూరిగుడిసె. గుడిసెముందొక మేడ. ఆ మేడలో మనుష్యులకు మెడమీద కండలు. ఆ కండగలిగిన మనుష్యులకు ఓ దొండపండులాంటి బిడ్డ. కన్నపేగు ఎన్నోపాట్లుపడింది—ఎదిరింటితో పోటీపడి నిన్ను పెంచడానికి. కాబట్టే ఈ నాడు నీవీ మాత్రం కుర్చీలో నింపాదిగా కూర్చోగలిగావు."

"అవును."

"అన్నిటికీ 'అవును! అవును!!' అని గంగిరెద్దులా తలూపుతున్నావే?—నీ పెళ్ళానికి ఈ మాత్రం నచ్చచెప్పుకోలేకపోయావ్?"

"చెబితే—ఏమండీ! ఏఁవిటా యేకిరి పోకిరి పిలుపులు?—పిన్నోడా! పెద్దోడా!! అని....అచ్చం పల్లెటూరి అవతారాల్లాగా? వయసు పెరిగితే యేం లాభం? వర్తన పెరగాలి కానీ!—ఆ మాత్రం మర్యాదగా మసలుకోమని చెప్పలేకపోయారా మీ తల్లిగారికి!' అని దెప్పి దెప్పి పొడుస్తుంది పెళ్ళాం!"

"తల్లికి మర్యాదలు నేర్పాలా?"

"కాదు. పెళ్ళానికి తృప్తి కలిగించాలి."

"అడకత్తెరలో పోకవు."

"ఏం చేయమంటావ్?—అమ్మ రమ్మంటే వస్తుంది. ఓ రెండు మూడునాళ్ళు ఏ బెడదా వుండదు. ఆ తరువాత కోడలు అత్తమీది కోపాన్ని దుత్తమీద చూపుతుంది. ఈ కోడలు కూడ ఒకనాటికి 'తల్లి' అవుతుందన్న సంగతి మరచిపోతుంది. ఎటూ మాట్లాడలేక నేను నలిగిపోతూంటే—నా అసమర్థతను చూచి అసహ్యపడవలసిన అమ్మ జాలిపడుతుంది."

"అది కన్నపేగు."

"అందుకే వచ్చినంత త్వరగా ప్రయాణం కడుతుంది."

"మిస్టర్ బాలకృష్ణా! నీకు అధికారముంది. నీ మాటంటే ఆఫీసులో హడలిచస్తారు. నీకు ఐశ్వర్యముంది. ఆశించింది అరచేతిలోనికి నడచి వస్తుంది. నీకు దేనికీ దిగులులేదు. అయినా నువ్వు కనీసం మానసికంగా యాతనపడడం కూడా నీతల్లి సహించలేకపోతూవుంది. అందుకే వచ్చిన మూడోనాటికే మూటాముల్లె సర్దుకొంటుంది."

"అవును."

"అది కన్నపేగు."

"నేను కాదన్నానా?"

"కాదనడంలేదు, ఔననడమూలేదు."

"అయితే ఏం చెయ్యమంటావ్?"

"వెనుదిరిగి చూడమంటాను."

"చూస్తూనే వున్నాను."

"చూస్తే ప్రయోజనం?—ఆలోచించాలికానీ—"

"ఆలోచిస్తూనే ఉన్నాను."

"ఏమని?"

"అమ్మకు బాగా వయసుమళ్ళింది. కూర్చుంటే లేవడంకూడా కష్టం. లేస్తే కూర్చోవడం కష్టం. ఆమెకు తోడుగా ఓ మనిషి అవసరం. ఆమెకు స్నానం చేయించాలి. బట్టలు కట్టాలి. వేళకంత తినిపించాలి. ఆమె శంకలు తీర్చాలి. నే నామెకు బిడ్డనే! ఆమె నాకు తల్లే!—అయినా కూడా మగ వాడుగా ఈ పనులన్నీ నిర్వహించడం కష్టం. తోడుకు ఉద్యోగమొకటి పెడ్చింది!—ఉదయాన వెళ్ళితే సాయంకాలమే తిరిగి రావడం. ఈ లోపుగా ముసలావిడ గతి?—ఆమె నోరారా 'పిన్నోడా!' అని పిలుస్తూంటేనే సహించలేని ఆడది—ఆమెకు సపర్యలు చేస్తుందా? ఓ పనిమనిషిని పెడితే తన సపర్యలు చేయించుకోవడంతోనే సరిపుచ్చుకొనకపోతుందా?"

"అయితే ఏం చేద్దామనుకుంటున్నావ్?"

"పున్నెంకొద్దీ పురుషుడు, అదృష్టంకొద్దీ బిడ్డలు."

"మనిషి స్వార్థంతో అందంగా అల్లుకొన్న పదాలు."

"కాదు—అనుభవం నేర్పిన పాఠాలు."

"అయితే ఇప్పుడీ పాఠాల్ని తల్లిమీదనే ప్రయోగించడానికి తలపడు తున్నావ్?"

"తప్పేటట్టులేదు."

"ఈ సాహసానికే మీతల్లి ఒడిగట్టివుంటే"

"గతాన్ని తవ్వుతావెందుకూ?"

"ఏం?—చేదుమాత్రలు మింగినట్లుందా?"

"లేదు. చెవిటికి శంకూదినట్లుంది."

"ఫరవాలేదు. ఈ మాత్రం ఇంగితజ్ఞానమైనా మిగిలి వుంది. అందుకు నిన్ను తప్పకుండా అభినందించి తీరాలి."

"అభినందన సంగతి దేవుడెరుగు. అవసానదశలో అమ్మను ఆదరించలేని దౌర్భాగ్యుడన్న అవమానం నుండి విముక్తి దొరికితే చాలు."

"మనిషి యింత పిరికివాడు కాకూడదు భాయీ!"

"అని అనుకుంటూనే వున్నాను."

"మిస్టర్ బాలకృష్ణా! మీ నాన్న ఓ లాండ్‌లార్డ్!"

"కాదు. ఓ రెండెకరాల సేద్యగాడు."

"కదామరి? ఆ రెండెకరాల కొంప్రతో మీ అమ్మనాన్న ఎలా సతమతమయ్యేవాళ్ళో తెలుసా నీకు? అప్పుడు తెలుసుకునే వయసు కూడా కాదు నీది."

"అవును."

"ఆ వయస్సులోనే మీ నాన్న పోయాడు."

"తెలుసు."

"ఏం తెలుసు?"

"మా నాన్న బావిలోపడి చనిపోయాడని!"

"మీ నాన్న బ్రతకలేక బావిలోపడలేదు. ఇంటిలోని పోరుతో విసిగి బ్రతుకును బావిపాలు చేసుకోలేదు. అప్పుల నుండి విముక్తి పొందడానికి ఆత్మహత్యకు తలపడలేదు. ఓ రోజు తెల్లవారుజామున మడికి తడి వెయ్యడానికి మోటతోలుతున్నాడు. బాన సరిగ్గా మునగలేదు. బాగా ముంచడానికి ఎద్దుల్ని వెనక్కు లాగుతున్నాడు. అలాంటి సమయాల్లో పగ్గాల మోపుతో మనిషి బావివైపు బాగా వాలి ఉంటాడు. ఉన్నట్లుండి బావిదరువు ఉర్లిపడింది.

దోర్నం పట్టె—గురుజులు—తన్నుకొయ్యలు—అన్నీ అలానే బావిలోనికి దొర్లుతుంటే—వాటి వెంటనే మోట తోలుతున్న మీ నాన్న—ఎద్దులు—బావి పరమయ్యారు. ఆ 'పూటిమట్టి' క్రింద నలిగిపోయిన మీ నాన్న శవాన్ని పైకి తీయడానికి రెండు రోజులు పట్టింది. అలాంటి దుర్ఘటన ఆ పాయకట్టులో అదివరకెన్నడూ జరగలేదు."

"దురదృష్టం"

"నీదికాదు. మీ అమ్మది. పసుపు కుంకుమలతో మిసమిసలాడే నీ తల్లి మొగం వసివాడింది. నువ్వుపుట్టే నీ తండ్రిని పొట్టున పెట్టుకొన్నా వన్నారు ఆ పల్లెజనం. అయినా నీ తల్లి నిన్ను గుండెల్లో పెట్టుకొని ఎన్ని అగచాట్లు పడిందో? నిన్నీ స్థితికి తేవడానికి!—గుర్తుందా నీకు?"

"లేకేమి?"

"ఉంటే—ఆమె నీతోనే ఉండేది"

"ఉండవద్దని నేనెప్పుడూ చెప్పలేదు."

"అయినా ఉండలేక పోయింది. ఎందుకు? పొంగుతున్న నీ సంసారంలో ఒక ఉప్పుగల్లు కాలేక."

"అది కూడా నా తప్పేనంటావా?"

"కాదు. నిన్ను కనడమే ఆమె తప్పు"

"ఒక్క క్షణం ఆగు. ఇప్పుడే వస్తున్నాడు. వీడెవడో పానకంలో పుడకలాగ!"

"మిస్టర్ బాలకృష్ణా! నీ అధికారం గొప్పది. ఈ ఆఫీసులో నీ హోదాగిరిగొప్పది. వంచిన తల ఎత్తకుండా పనిచేయవలసిన బాధ్యత అంతకంటే గొప్పది. అయినా యింతవరకు ఈ ఆఫీసు నీమీద దయతలచింది. నీ మానాన నిన్ను వదిలింది. అంతవరకు అదృష్టవంతుడివి. అది సరేకానీ ఆ వస్తున్నవాడి సంగతేమిటో మొదట తేల్చు!"

"తేలుస్తా! తేలుస్తా!! వాడూ వాడి మొగం. చేతిలో కాగితం— కండ్లలో తడి—వంగి వంగి నడవడాలు—సెభాష్! వీడి నాటకం బాగా రక్తి కడుతుంది."

ఇంతకూ ఈ వెధవ వేషాలన్నీ ఒకటి రెండు రోజుల సెలవు కోసమేనేమో?....

"సార్!"

"ఊఁ!....చెప్పు!"

"మా అమ్మ...."

"ఆఁ! మీ అమ్మ—కోడలికి నాకూ బొత్తిగా పడడంలేదు. నేవెళ్ళి పోతాను అంటూ వుందా?"

"కాదుసార్!"

"మరి?"

"చావు బ్రతుకుల్లో ఉందట! టెలిగ్రాం వచ్చింది సార్?....చూడండి సార్!....ఆ పల్లెటూళ్ళో దిక్కూదరీ లేదుసార్! గొంతులో అంత మందు పోయడానిక్కూడా డాక్టర్లుండరు. ఒకవేళ నేను వెళ్ళేటప్పటికే...."

ఎగ్గొట్టుకవస్తున్న ఏడుపు మాటల్ని మింగేసింది.

"అయితే సెలవుపెట్టి వెంటనే వెళ్ళిపో!"

టెలిగ్రాంమీద యక్ష ప్రశ్నలు....చావు బ్రతుకుల్లో వున్న అమ్మ మీద సవాలక్ష ప్రశ్నలు—కోడిగుడ్డుకు ఈకలు పెరికే రకం ఆఫీసరు.... మారు మాట్లాడకుండా సెలవు మంజూరు చేసేసరికి—వచ్చిన మనిషి ఉబ్బి తబ్బిబ్బులై పోయాడు అమ్మకు బాగయిపోయినంత ఆనందపడ్డాడు. 'థ్యాంక్యూ సార్!....థ్యాంక్యూ సార్!' అని తనలో తానే గొణుకుంటున్నట్లుగా గట్టిగానే అంటూ బయటపడ్డాడు!....

బాలకృష్ణ మళ్ళీ ఒంటరివాడై పోయాడు.

అతని నెత్తిమీద పంకా తిరుగుతూనే ఉంది.

అతని బుర్రలోనే ఆలోచనలు మళ్ళీ రెక్కలు విప్పుకొన్నాయి!....

"మిస్టర్ బాలకృష్ణా! తల్లి చావు బ్రదుకుల్లో వుంటే చూశావా అత డెలా తల్లడిల్లి పోతున్నాడో?"

"చూశాను. అందుకేగదా వెంటనే సెలవు మంజూరు చేశాను"

"తల్లి చనిపోతూంటే-పొయ్యే ప్రాణాన్ని పట్టుకొంటే నిలుస్తుందా? అని అడిగే కొడుకులున్నారు. తొమ్మిది నెలలు మోసి కని పెంచి పెద్దచేస్తే-ఆ పెద్దరికానికి దెబ్బ తగులుతుందన్న భయంతో "నా తల్లి" అని చెప్పుకోవ డానికి నామూషీపడే కొడుకులున్నారు. కొడుకులు సంపాదించిన ఆస్తిపాస్తు లతో కోడళ్ళు పెత్తనం చలాయిస్తూ కులుకుతూంటే—ఆ ధాటికి చిత్తయి పోతున్న తల్లుల్ని చూస్తూ నిస్సహాయంగా నిలబడిన కొడుకులున్నారు. వాళ్ళల్లో నువ్వూ ఒకడవై పోతున్నావేకానీ...."

"ఏం చేయాలి? సమ్మెల గొడవలు....పని నిర్వహణలో పద్ధతి పాటింపులు....పై అధికార్ల గూటింపులు....ఆఫీసు యిన్ని గొడవల్లో మునిగి తేలుతూంటే...."

"నీ సిన్సియారిటీకి జోహార్లు! అయితే ఆత్మవంచన కూడదు."

"ఆత్మవంచనా?"

"కాదా మరి?—ఎవరినో మోసం చేస్తే అది వంచన. తన్నుతాను మోసం చేసుకోవడానికి యత్నిస్తే అది ఆత్మ వంచన."

"ఆత్మవంచనకే పాల్పడి వుంటే నాకీ పేరు ప్రతిష్టలు వచ్చేవి కావు. ఈ ప్రమోషన్ లభించేది కాదు. ఇంత గౌరవంగా బ్రతికే వాడిని కాదు. ఆత్మవంచన చేసుకోవలసిన 'ఖర్మ' నా కెప్పుడూ పట్ట లేదు."

"ఎప్పుడు పట్టలేదు. కానీ యిప్పుడు పట్టింది."

"అసలే ఎత్తిపొడుపులు. అందులో డొంక తిరుగుళ్ళు."

"మిష్టర్ బాలకృష్ణా! మతిమరుపుకు కూడా ఓ మితముంది. మరచి పోవడానికైనా యింకనూ నెల తిరగలేదే?—మీ అత్తగారికి 'సీరియస్' అంటూ ఓ టెలిగ్రాం వచ్చింది. జ్ఞాపకముందా?"

"ఉంది"

"ఆ రోజు ఎంత హడావుడి పడ్డావో? బ్యాంకువేళ దాటిపోయేసరికి ఎవరెవరికి ఫోన్లు చేశావో? అడగరాని వాళ్ళనంతా అడిగి డబ్బు కెంత యిబ్బంది పడ్డావో? మతికి తెచ్చుకో?—కాలుగాలిన పిల్లిలా నిలిచినచోట నిలవలేకపోయావు. ఎన్ని యిబ్బందుల్నయినా నిబ్బరంగా ఎదుర్కొన్నావు. కడకు కారుమీద హుటాహుటి బయలుదేరావు."

"అవును"

"అప్పుడు? 'ఆఫీసు యిన్స్పెక్షన్' జరగడం లేదా? నీ అసిస్టెంట్లు ఒక్కరికి యిద్దరు ఒక్కడేమో భార్య ప్రసవించిందని—ఇంకొక్కడేమో కూతురు పెళ్ళని—సెలవులో ఉన్నారు గదా? ఆఫీసు బాధ్యతలన్నీ అమాంతంగా నీ నెత్తిమీదనే పడ్డాయికదా?—మరి ఆ రోజు అడ్డుపడని ఆఫీసు బాధ్యతలు—ఈ రోజు ఉన్నట్లుండి బాధ్యతలై తలకెక్కాయి!"

"ఆ రోజు ...."

"ఆ రోజు—నీ పెళ్ళాన్ని 'ప్లీజ్' చెయ్యడం నీ ధ్యేయం."

"ఒక విధంగా ఆలోచిస్తే అంతే ననిపిస్తూ ఉంది."

"బుద్ధిమంతుడివే!—తలకేస్తే మొలకు మొలకేస్తే తల కన్నట్లుగా వాదించకుండా ఆ మాత్రం అంగీకరిస్తున్నావు. మంచిది. అత్తగారింటికి వెళ్లావు. వెళ్ళితే యేమయింది? అత్తగారికి జ్వరం. లేదంటే—కాస్త తీవ్రతరం. దానికే అక్కడి హంగామానంతా గమనించావు. కొంపలు మునిగిపోతున్నట్లు యింటి నిండా జనం. వచ్చే పొయ్యేవాళ్ళ సందడి. అయిదు నిముషాల కొక్కసారి డాక్టర్ పరీక్ష. ఆ సంతను చూచి సన్నగా నవ్వు

కొన్నావు. 'ఇది కలిగిన వాళ్ళ ముచ్చట' అని నీలో నువ్వు సరిపెట్టు కొన్నావు."

"అవునవును!"

"ఆ మీ అత్తగారు నీ పెళ్ళానికి తల్లిగారు"

"వడ్లగింజలో బియ్యపు గింజ"

"ఈ సత్యాన్నే గ్రహించలేని నువ్వొక పొట్టుగింజ"

"తిన్నగారానీ మాటలు"

"ఏం? కొడతావా?"

"ఆశ్చర్యమేముంది?"

"హ్హ హ్హ హ్హ! అసమర్థుడు అంతకంటే చేయగలిగిందేమి?— ఎదుటి వ్యక్తిమీద చూపలేని ప్రతాపాన్ని తనమీద తానే చూపుకొంటాడు. చేతికందిన దానితో తనకు తానే కొట్టుకొంటాడు."

"మాటలు పేనడమెందుకూ? ఈ అసమర్థుడు గ్రహించలేనిది— నువ్వు గ్రహించిన సత్యమేమిటో చెప్పరాదూ?"

"అదే!—నీ అత్త నీ పెళ్ళానికి తల్లి. నీ పెళ్ళాం ఆ తల్లికి కూతురు. అ తల్లి ఆ కూతుర్ని ఎలా పెంచిందో తెలుసా?—తన పాలిస్తే తన సౌందర్యం తరిగిపోతుందని పిల్లకు పోతపాలు పట్టించింది. 'ఏమండీ? పాపకు పోతపాలు పడుతున్నారా?' అని ఎవరైనా ఆడిగితే — 'కన్న కస మాళం తిని మనమిచ్చే పాలకంటే—పోతపాలు ఎన్నోరెట్లు ఆరోగ్యకరం కదండీ?' అని దీర్ఘాలు తీసింది. ఆ పిల్లని ఆయాల చేతుల కప్పగించి క్లబ్బు లని సాంఘిక సంక్షేమ కార్యకలాపాలని తాను ఊరిమీద పడేది. అలాంటి తల్లికోసమే—ఆ పిల్ల అంత తహతహ లాడిందే? — మరి నీ తల్లి! ఒక చంకలో కూర్చుని నువ్వు వదలకుండా లాగుతూంటే యింకొక చేత్తో అమె పనులు చేసుకొనింది."

"అవును."

"నీ తండ్రి అకాల మృత్యువు వాత పడ్డాడు. ఏ మాత్రం స్వార్థపరురాలైనా ఆమె ఆ వయస్సులో యింకొకరిచేత పడేది. కానీ నీకోసం నీతిగా నిలబడింది. నమ్ముకోవడానికి నా అనే వాళ్ళు లేకపోయినా—తన రెక్కల్ని తాను నమ్ముకొనింది. కూలి కొడవలి చేతపట్టింది. ఉన్న రెండెకరాలను గుత్తకిచ్చింది. మిష్టర్ బాలకృష్ణా! నీ తల్లి బ్రతుకులో ప్రొద్దు మొగం చూచింది, పొద్దు బారడెక్కినపుడే!—అప్పుడు వంచేది నడుం. పొద్దు గూట్లో పడితేనే పైకి లేచేది. దీనికి ప్రతిఫలం—అంటే 'కూలి' ఎంతో తెలుసా? రెండు ముద్దల సంకటి, రెండు మానెళ్ళ గింజలు!"

"…… …… …… ……"

"ఏడుస్తున్నావెందుకూ?"

"అహఁ! కంటిలో ఏదో నలుసు పడింది."

"కలిగిన మాటలు ఎప్పుడూ కంటిలో నలుసులే!"

"చచ్చిన పామును కొడుతున్నావ్?"

"పాము చావలేదు బాలకృష్ణా! అలా భ్రమను కల్పిస్తూ ఉంది!"

"బదులు చెబితే గోడపెట్టు చెంపదెబ్బ రెండూ నాకే తగులుతున్నాయి."

"అయితే బదులు పలక్కుండా బుద్ధిగా విను."

"ఇంకా యేముంది వినడానికి!"

"ఇదో! — మాట్లాడనన్నావు. మళ్ళీ మాట్లాడుతున్నావు. నువ్వు మాట్లాడితే బదులు చెప్పవలసి వస్తుంది. బదులు చెబితే బాధపడతావు."

"…… …… …… ……"

"ఇదీ బుద్ధిమంతుడి లక్షణం. మిష్టర్ బాలకృష్ణా! మనిషి భవిష్యత్తును గురించి ఆలోచించినంత తీవ్రంగా గతాన్ని గురించి తలపోయడు. ప్రతి బ్రదుకులో మిట్టాపల్లాలుంటాయి. మిట్టమీది మనిషి పల్లంలో పడవచ్చు. పల్లంలో మనిషి మిట్టమీది కెక్కవచ్చు. అయితే సాధారణంగా

మనిషి పల్లంలో పడ్డప్పుడు మిట్టను గురించి చెప్పుకొన్నంత హాయిగా మిట్ట మీద నిలబడిన మనిషి పల్లాన్ని గురించి ప్రస్తావించడు. అలా ప్రస్తావించ డానికి నామూషీపడతాడు. నువ్వూ యింతే! నువ్వు పైకి వచ్చావు. ఎంత పైకి వచ్చావంటే-యిక్కడ నిలబడి తిరిగిచూస్తే నువ్వు ఉండిందొక అగాధమైన యిరుకులోయ. ఆ యిరుకులోయను గురించి తలపోయలేవు. తలపోయ డానికి ఆస్కారమూలేదు. ఈ రంగు రంగుల జీవితం.... ఈ హంగుపింగుల అధికారం — అన్నీ ఆకాశం నుండి ఊడిపడ్డట్టుగానే భావిస్తున్నావు. కానీ-నువ్వు యింత దర్జాగా బ్రతకడానికి యింకొక్క జీవి చెమట కారణ మని ఆలోచించలేకపోతున్నావు.

ఆ జీవి ఎవరో కాదు. - నీ తల్లి!

ఆ తల్లి తూర్పున పటమెగరకముందే నిద్ర లేచింది. తాను మొగం కడుక్కొంటుందో లేదో కానీ గుడిసెముందు మాత్రం కడిగి కళ్ళాపు చల్లింది. తాను చన్నీళ్ళతో మొగం కడుక్కొంటే వేడినీళ్ళతోనే నీ వొళ్ళు కడిగింది. ఆ తరువాత కూటికుండలో చేయిపెట్టి దేవి దేవి చేతికందిన నాలుగు మెతుకుల్ని నీకు తినిపించింది. తాను కడుపు నింపుకొనేది-మిగిలిన ముంతడు కూటి నీళ్ళల్లో ఓ ఉప్పుకల్లు వేసి!

ముదిగారం ముక్కుకు దారంగావేసి నిన్ను బడికి పిలుచుకొని పోయేది. అక్కడ నిన్ను వదలిపెట్టి పరుగందుకునేది. కూలికోసం కలిగిన వాళ్ళ పైరు నాటటానికి కావచ్చు. పైరు కోతకైనా కావచ్చు. లేదా—దిబ్బల్లోని ఎరువు గంపలకెత్తి పొలాలమీద చల్లడానికైనా కావచ్చు. ఆమె అక్కడికి వెళ్ళేటప్పటికే కూలీలు పనిలో వొంగి వుండే వాళ్ళు!

"ఏంవే సెల్లమ్మా? ఒక్క అడుగు ముందుగా రావడానికి నీకు తీరిం దెప్పుడే? ఏదో బతికిసెడిందనుకుంటే—దానికీ ఓ మిత ముండక్కర్లా?" గనిమమీద నిలబడి రెడ్డమ్మ కమ్మగా రాగాలు తీస్తుంది.

కలిగినవాళ్ళు. అలస్యంగా వస్తే అనగలిగినోళ్ళు. అంటాయి. చేస్తున్నది కూలి. పడక తప్పదు.

అందుకే ఆమె నోరు కదపకుండా పనిలో దిగేది. పైరు నాటటం కానీ—లేదా కలుపు తీయడం కానీ—నడుం వంచి ఆమె 'మునం' పట్టిందంటే చేతులు పంతాలు పడేవి. తీరా తిరిగిచూస్తే అందరికంటే ముందుందేది. అలస్యంగా వస్తే రాగాలాపనలు చేసే నోళ్ళు—'మునం' ముందుగా ముగిస్తే మూగబొయ్యేవి. అది వాటి లక్షణం. ఆ లక్షణం బాగా వొంటపట్టింది కాబట్టే వాళ్ళు గనిమలమీద రెడ్డెమ్మలుగా నిలబడగలిగారు.

పొద్దునడి మిట్టకు వస్తుంది. అది సంకటివేళ. ఆ వేళప్పుడు అందరు చేతులు కడుక్కొంటారు. ఆ దరిదాపుల్లో ఓ చెట్టునీడను చేరుతారు. రెడ్డెమ్మ తలకొక్క ముద్ద సంకటి వేస్తుంది. ఎడమచేతి అరచేయి ఆకు అవుతుంది. అరచేతి ఆకులో సంకటిముద్ద. ఆ ముద్దను గుంత చేసుకొంటారు. ఆ గుంతలో రెడ్డెమ్మ ఓ అబకచారు పోస్తుంది. ఆ ముద్ద తింటూనే మరొక్క ముద్ద. తాటికాయంత పరిమాణంలో వున్న ఆ రెండుముద్దల సంకటిని గొంతు కూర్చునే గుటగుట మింగుతారు. రెండు అరచేతుల్ని అలానే అనించి దోసిలిపట్టి మూతికి అనించుకొంటారు. ఆ దోసిట్లో నీళ్ళుపోస్తుంది రెడ్డెమ్మ. అలానే రెండు దోసిళ్ళ నీళ్ళు తాగుతారు. ఆ నీళ్ళతోనే చేతులు కడుక్కొంటారు. ఆ చెట్టుకింద అలానే నడుం వాలుస్తారు. ఎంతసేపు?—కలిగినవాడు కమ్మగా ఆకూ వక్క నమిలినంతసేపు!—

అయితే మిష్టర్ బాలకృష్ణా! నీ తల్లి అందరు చేతులు కడుక్కొని చెట్టు నీడను చేరేసరికి ముద్ద సంకటి నోట్లో వేసుకొనేది. అందరు ఓ ముద్ద సంకటిని చేతికి అందుకొనేసరికి నీ తల్లి రెండో ముద్దను చేతికి అందుకొనేది. ఆ ముద్దసంకటికి పైటచెరగు అడ్డంగా అడ్డదారిమీన పడి 'ఆసో బోసో' మని యింటికి వచ్చేది. ఆ గుడిసెలో వొంటరిగా కూర్చుని ఒళ్ళంతా కళ్ళుచేసి అమ్మకోసం నువ్వు ఎదురు చూస్తూ ఉండేవాడివి.

అమాంతంగా చంకకెత్తుకొని ముద్దులాడుతూ ముద్దసంకటి నీకు తినిపించేది. మళ్ళీ నీకు బడివరకు తోడు. నిన్నక్కడ వదలిపెట్టి ఒక్క లగువులో పొలానికి వెళ్ళేది. అప్పటికే కూలీలు పనిలో వంగి వుండేవాళ్ళు. ఇక రెడ్డెమ్మ దీర్ఘాలా? సరేసరి!—

మధ్యాహ్నం పూట అందరు అలా చెట్టునీడలో నడుం వాలిస్తే నీ తల్లి ఆ మాత్రం అదృష్టానికి కూడ నోచుకోలేకపోయింది.

మిష్టర్ బాలకృష్ణా! నువ్వు పుట్టి పెరిగిందొక పల్లెలో!—ఆ పల్లెకు నాలుగు మైళ్ళ దూరంలో ఓ పేట. తూర్పున అంతే దూరంలో మరొక్క పేట. వారానికి రెండు రోజులు ఆ పేటల్లో సంతలు జరుగుతాయి. ఆ సంతల్లో రైతులు తాము పండించినవి అమ్ముకొంటారు. తమకు కావలసినవి కొనుక్కొంటారు.

నీ తల్లి కూడా సంతలకు వెళ్ళేది. గుడ్డాగుసురు కొనడానికి కాదు. పండించినవి అమ్మడానికీ కాదు. ఓ గాడిద బరువు నెత్తికెత్తి వెళ్ళేది. ఆ బరువు—ఎర్రగడ్డలో—తమలపాకులో—కాయకూరలో ఏదైనాకావచ్చు. నెత్తిబరువుకు తోడు ఎండ నెత్తిమీద ఉంటుంది. ఆ ఎండ పొద్దున చెమటలు కక్కుతూ నాలుగుమైళ్ళు నడిచేది. నెత్తిబరువు పేటలో నేలకు దించితే—మెడమీద తల నిలబడేదికాదు. ఆ కష్టానికి ప్రతిఫలం—అంటే 'కూలి' ఎంత? ఓ అర్ధరూపాయి!!

అంతటితో ఊరుకొంటుందా?—ఉండదే? సాయంకాలంవరకు పేటలోనే పడిగాపులు కాస్తుంది. మళ్ళీ ఓ మూట నెత్తికెత్తుకొంటుంది. మధ్యాహ్నం మోసుకొచ్చిన మూట సాయంకాలానికి రూపాంతరం చెందుతుంది—కలిగినవాళ్ళ యింటికి కావలసిన సరుకులుగా!

మిష్టర్ బాలకృష్ణా! ఒక్కొక్క రోజు ఆమె పేటనుండి రావడానికి ఆలస్యమయ్యేది. నీ లేత గుండె తట్టుకోలేక తపన పడేది. అందుకే అలాంటి సమయాల్లో నువ్వు 'ఎదురుసేవ' వెళ్లేవాడివి. కనుచీకటి ఆవరి

స్తున్న వేళల్లో ఆ బాటమీద కనుచూపుమేరలో ఓ స్త్రీ ఆకారం కంటపడితే చాలు. మీ అమ్మే అనుకొనేవాడివి. 'అమ్మా!' అంటూ పరుగెత్తి ఆ ఆకారం కాళ్ళకు పెనవేసుక పోయేవాడివి.

"ఒరే! నా బట్టా! కిట్టిగా!....నేను కదంట్రా?....మీ అమ్మ యింకా ఎనకాల వస్తావుండాది" అని అంటూ గలగల నవ్వేదా ఆకారం.

నీ మూతి ముడుచుకొని పోయేది!

ఆ తరువాత అడుగడుగులో సందేహం! కంటపడిన ఆడ ఆకారం అమ్మ అవునో? కాదో? అన్న సందేహం!—ఆ సందేహంలో అడుగుమీద అడుగుపడేది. తీరా మీ అమ్మ ఎదురుపడినా నీ సందేహం మాత్రం నిన్ను వదిలేది కాదు. అప్పుడు మీ అమ్మే 'ఒరే సిన్నోడా! నువ్వా!!—ఈ సీగిట్లో యింతదూరం వొంటిగా వొచ్చేస్తివే! యాడైనా నక్కాగిక్కా నోటగరుచ్చుకొని పొయ్యుంటే ఏం చేసేదబ్బా?' అని అంటూ అమాంతంగా నిన్ను జవురుకొనేది. చంకన వేసుకొనేది. నెత్తి బరువుకు మళ్ళీ నువ్వు తోడు. అయినా ఆ మాతృ హృదయం లెక్కపెట్టేది కాదు. సంత నుండి కొని తెచ్చిన ఒక వడనో మురుకునో నీ చేతికిస్తే ఎంత సంబరపడి పోయేవాడివో? – గుర్తుందా మిష్టర్ బాలకృష్ణా?

పొలాల్లో కూలిపనులు చేసింది. పేటకు నెత్తిబరువులు మోసింది. ఆ పనులు దొరకనపుడు అడవికి వెళ్లే ఓపిక లేనపుడు ఆలమందల వెంట పడింది. పేడ ఏరి తెచ్చింది. దిబ్బపోసి పెట్టింది. ఆ దిబ్బను పంట ఎరువుకని అమ్మింది. ఎందుకు? జానెడు పొట్ట పోసుకోవడానికి కాదు. నీ భవిష్యత్తు కోసం!

ఆమె నీ తల్లి!— నువ్వు ఆమెకు బిడ్డవు!

ఆమెకు యేమీలేదు. వెనుకా ముందు ఎవ్వరూలేరు. అష్టకష్టాలు పడింది.

తల్లిగా తన కర్తవ్యాన్ని నెరవేర్చుకో గలిగింది.

నీకు అన్నీ ఉన్నాయి. హాయిగా బ్రదుకుతున్నావు. అయినా అవసానదశలో ఆ తల్లి బాధ్యతల్ని స్వీకరించలేక పోతున్నావు. ఇదే లోకరీతి! మిష్టర్ బాలకృష్ణా! ఓ తల్లికి అయిదారుగురు బిడ్డలుంటారు. ఆ తల్లి ఆ బిడ్డలందరికీ పాలిస్తుంది. అందర్నీ సమంగా చూస్తుంది. కానీ ఆ అందరు కలిపి ఆ ఒక్క తల్లి బాధ్యతను మాత్రం మోయలేరు. అదే విచిత్రం! ఇంకను సిగ్గుపడవలసిన సంగతేమిటంటే—ఆ తల్లి బాధ్యతల్ని మోయవలసి వచ్చినపుడు పిల్లలు పంతులు పోతారు!

కళ్ళల్లో నీళ్ళు!

ఎందుకు మిష్టర్ బాలకృష్ణా? ఈ పరిస్థితిలో కూడా నీ కళ్ళల్లో నీళ్ళుచూస్తే ఆ తల్లిగుండె తల్లడిల్లుతుంది. అన్నట్టు-ఆ తల్లి వ్రాయించిన ఆ ఉత్తరాన్ని ఆరోసారి చదవబోతూంటే అడ్డుతగిలాను. ఏదీ! ఒకసారి నోరారా చదువు. విందాం!

"..............."

"మిష్టర్ బాలకృష్ణా! ఇంకనూ కళ్ళల్లో నీళ్ళు కారుతూనేఉన్నాయి. అదే వద్దన్నాను. నువ్వు మహా అందగాడవనుకొంటుంది నీ స్టెనో టైపిస్ట్! అందుకే అలంకరించుకోవడంలో మహా జాగ్రత్త పడుతుంది. భ్రమరంలా నీ చుట్టూ తిరుగుతుంది. ఇప్పటికే ఏదో నెపంతో ఓ అయిదారుసార్లు వచ్చి వుండేది. ఏదో అవసరమైన పనుల్లో చిక్కుకొన్నట్లుంది. బ్రదికిపోయావు. నీ కన్నీళ్ళు నీ గుండెను తేలికపరచవచ్చు. కానీ-ఎదుటివ్యక్తి ముందు నిన్ను చాలా తేలికచేస్తాయి. ఆపుకో! అమ్మ రాయించిన ఉత్తరాన్ని చదువు.

"చదువుతాను."

"చదువు మరి!"

"పిన్నోడా! నువ్విప్పుడు పెద్దోడివి. ఎంత పెద్దోడివంటే నీ కన్నతల్లి కంటపడలేనంత పెద్దోడివి. నిన్ను పెద్దోణ్ణిచెయ్యాలనే నేననుకొనింది.

అరాటపడింది. నే ననుకొనిందాని కంటే ఎంతో పెద్దోడివై పొయినావు. నా కింకేఁవీ దిగుల్లేదు నాయినా! అందుకే టిక్కట్టు కొనుక్కొన్నాను.

సిన్నోడా! నువ్వు సిన్నోడుగా వుండేటప్పుడు మన ఊరి కెగుదాల బాటమీద ఒకటే ఒక్క బస్సు పొద్దు మొలిసేటప్పుడు దిగబడిపోతే పొద్దు మునిగేటప్పుడు ఎగబడి పోతావుండేది! ఇప్పుడెర్ర బస్సులొచ్చినాయి. ఒక్క మోపనపోతావుంటాయి ఎగబడీ దిగబడీ! అవి ఎప్పుడొస్తాయో? ఎప్పుడు పోతాయో? వాటికే తెల్దు. టిక్కట్టు సేతిలో వుంది. ఎప్పుడే బస్సెక్కి పోతానో నాకే తెల్దు!"

"మిష్టర్ బాలకృష్ణా! ఒకవేళ నువ్వు వెళ్ళేటప్పటికే ఆ తల్లి ఏ ఎర్ర బస్సయినా ఎక్కి వెళ్ళిపొయ్యుంటే?

"అలా జరగడానికి వీల్లేదు!"

"ఏమిటా ఆవేశం?——ఎవరిమీద నీ అధికారం? నువ్వు వీల్లేదంటే అదిరిపోయి ఆగిపోవడానికి నీ ఆఫీసులో గుమాస్తా కాదు బాలకృష్ణా!"

"అయితే నే నిప్పుడేం చేయాలి?"

"ఆదే ఆలోచించమంటున్నాను. కన్నకొడుకుగా కాకపోయినా మనిషిగా!"

"ఇన్నాళ్ళూ మనిషి నన్న సంగతే మరచిపోయాను."

"తల్లికి బిడ్డ అన్న సంగతే మరచినపుడు అదేమంత గొప్ప సంగతి కాదు."

"అవును. పిచ్చి వ్యామోహంలో పడి తనకలాడాను. ఏది ఏమైనా సరే! ఇప్పుడే వెళ్ళి నా తల్లిని నా యింటికి తెచ్చుకొంటాను. పువ్వుల్లో పెట్టి...."

"హ్హహ్హహ్హ! తీరా నువ్వు వెళ్ళేటప్పటికి పువ్వులే అవసరమవుతాయేమో?"

"అప్పు అక్కడికి నీ వాగుడు."

బాలకృష్ణ విసురుగా పైకి లేచాడు.

అంతకంటే విసురుగా బయటికి నడిచాడు!

* * *

బాలకృష్ణ ఊరికి ఎగుదల బాటమీద దిగబడి వచ్చిన బస్సును దిగే సరికి కనుచీకటి ఆవరిస్తూ ఉంది. ఇంతవరకు / అతడిని—అతనితో కలిసి అందరి బరువుబాధ్యతల్ని బాధ్యతగా మోసుకొని వచ్చిన బస్సు అతనిని మాత్రం దించి చల్లగా జారుకొనింది పెద్దగా రొదచేస్తూ.

'అమ్మ కెలావుందో?' అన్న ఆందోళనతో గుండె గుబగుబలాడుతూంది. మనిషి మెలికలు తిరిగిపోతున్నాడు. కనుచీకటి ఆవరిస్తున్న వేళలో అడ్డదారిమీద పడి ఆదరాబాదరా నడుస్తున్నాడు బాలకృష్ణ!

"ఒరే! పాప్మాముసిల్ది, మొన్నియ్యారవకాడనుంచీ కొటకలాడతానే వుండాది. వచ్చిన పాణంగాదు. పొయ్యిన పాణంకాదు. వాడా యదవ బాలకిష్ట డొచ్చుంటే—యియ్యరకెప్పుడో నిమ్మతిగా పొయ్యే పాణం?"

"అదంతేరా దాన్నెమ్మను గొట్టిన పాణం. కలవరం పెట్టుకుణ్ణిదంటే ఒకరాగాన పోదు. వాణ్ణిసూళ్ళా! సీఁపరవోఁళ సిద్దులుగాణ్ణి. పిసనారినా కొడుకు. సిల్లర దుడ్లు దోటిసెంబులో పోసుకోని సెవలకాడ గిలకరిస్తేనే కదా పొయ్యింది."

"వాణ్ణేఁవో అట్టంటా వుండావు. ఈడు సిరిపి రెడ్డిగాడి నడిపిరెడ్డి గతియేఁవాయెరా? తొళిసి తీర్తానికి బొదులు నీళ్ళలో సిల్లర దుడ్లేసి గిలకరించి గొంతులో పోస్తేనేకదా గురుడు గుటుక్కుఁంది."

"అదంతేలేరా! ముసిల్దానికి కొడుకంటే పాణం. ఆ పాణం వస్తేగదరా ఈ పాణం పొయ్యేదానికి!"

"ఊరికే అన్నారంట్రా పెద్దోళ్ళు! — కన్న పేగునుకోసి కల్లమిందేస్తేకూడా 'కొడకా! కొడకా!' అని కొట్టకలాడుతుందంట!"

చేలల్లో పనులు ముగించుకొని అప్పుడే ఇంటిముఖం పడుతున్న రైతులు తలకొక్క తీరుగా తలపోస్తున్నారు.

ప్రశాంతంగా వున్న ఆ సంజవేళలో బాలకృష్ణ చెవులు చిల్లులు పడుతున్నాయి. తల దిమ్మతిరిగిపోతూ వుంది. భరించడం బాధాకరంగా వుంది. కంపలమీద కయ్యలమీద పడి కాలికొద్దీ పరుగెత్తుతున్నాడు.

అక్కడ గుడిసెలో—

"వాడొచ్చేదీ లేదు. సచ్చేదీ లేదు. సెంబులో నీళ్ళన్ని పెట్టండి. రెడ్డోరి యింటెనక్కి బొయ్యి అంత తొళిశాకు గిల్లుకొని రండి. కాళ్ళకింద పోసేదానికి దోసెడు వడ్లగింజలైనా వుండాయో లేదో? సూడండి. తలకాడికి దీపం కావద్దూ? ఈ గుడిసెలో వుండేది కిరసనాయిలు బుడ్డీదీపంగా వుందే? ఓ పఁవిద తెచ్చి అంత సఁవురు పోసిపెట్టండి. ఇప్పుడో ఇంకొంతసేపటికో మంచంమీదనుండి దించేయాల్సిందేకదా?"

ఊళ్ళో తలనెరిసిన పెద్దలు గుడిసెముందు కూర్చుని తలపోసు కొంటున్నారు.

"అదో! బాలకిష్టుడొచ్చేసినాడు!"

"వచ్చేసినాడా? వచ్చేసినాడా?"—

బాలకృష్ణ రావడం ఓ వింతగా పరిణమించి ఆ గుంపులో కలకలం బయలుదేరింది.

అంతవరకు నీటినుండి పెరికి ఎర్రని ఎండలో వేసిన అల్లికాడలా మంచానికి అతుక్కొని పడివుండిన ముసలికాయంలో కాస్త చైతన్యం!

వడలి రాలిపోవడానికి సిద్ధంగావున్న పూరేకుల్లాంటి రెప్పలు మెల్లగా విచ్చుకొన్నాయి.

అందరివైపు ఒకసారి తేరిపార చూడడానికి ప్రయత్నం!

'అమ్మా!' అని అరుస్తూ బాలకృష్ణ మంచం ప్రక్కన కుప్పగా కూలి పోయాడు.

ఎలా కూడగట్టుకొనిందో శక్తిని ఆ ముసల్ది.

ఓ చెయ్యి మెల్లగా పైకి లేచింది!

అది ఎత్తి పెంచిన చేయి. అన్నం తినిపించిన చేయి. ఒడిలో వేసు కొని జోకొట్టిన చేయి. ఇంతటివాణ్ణిగా తీర్చిదిద్దిన చేయి!

బాలకృష్ణ తల ఆధారంగా తడబడుతూ ఉంది!

బ్రదుకు బరువును మోయలేని కొడుకు చేతి బరువును మోస్తున్నా డన్న తృప్తి కాబోలు!

"నాయినా!....బాలకిష్టా! వచ్చేస్తివా నాయినా! — "తిరుగలేక తిరుగుతున్న పెదవి మలుపులనుండి అందుతున్న భాష! ఆ తల్లి హృదయ ఘోష!!

"అమ్మా! బాలకృష్ణణ్ణి కాదమ్మా! నీ సిన్నోణ్ణమ్మా! సిన్నోణ్ణి!"

"సిన్నోడివి కాదు నాయినా! బాలకిష్టుడివి"—అన్న భావన చిరు నవ్వుగా బోసి పెదవులపై వెలిసి వెలవెలపోయింది.

"నా బిడ్డ....బాలకిష్ణ....అలసిపొయ్నాడే—అంత కాపీ....కుర్సీ...." అక్కడికక్కడ తెగుతూ నూతిలోనుండి వినిపిస్తున్నాయి మాటలు!

చావు తెలివి అంటున్నారెవ్వరో!

"అమ్మా! నాకు కాఫీ వద్దు. కుర్చీలొద్దు. ఏఁవీ వొద్దు. నన్ను 'సిన్నోడా' అని ఒక్కసారి పిలువమ్మా! ఒక్కసారి పిలువమ్మా!"

మంచం కోడుకు తల బాదుకొంటూ విలపిస్తున్నాడు బాలకృష్ణ.

ఇంకా ఎక్కడుందా తల్లి 'సిన్నోడా' అని పిలవడానికి?

'అంత తొళిపి తీర్తం గొంతులో పోయ్డానికి కూడా లేకుండా పోయెనే! అఁ! దేనికైనా ఋణ వుండాల!" అని నిట్టూరుస్తూ మంచంమీది నుండి కిందికి దించుతున్నారా జీవంలేని కట్టెను!

పైటచెరగు తొలగింది!!

వాడి వత్తలైన అమ్మ రొమ్ములు. తనకు పాలిచ్చిన రొమ్ములు. శివుని గుడిలో విభూతి తిత్తుల్లా వేలాడుతున్నాయి.

బాలకృష్ణ చూశాడు. చూడలేక కళ్ళు మూసుకొన్నాడు.

"ఈ పైటచెరగు మరుగులోనే యింత వ్యక్తిత్వాన్ని పెంచుకొన్నాను. మరో పైటచెరగు మరుగుకోసం ప్రాకులాడి వ్యక్తిత్వాన్నే చంపుకొన్నాను. నేను మనిషిని కాను. నేను మనిషిని కాను."

ఆ మరుసటి రోజు ఉదయాన ఆమె అంతిమ యాత్రకు చేయవలసిన యేర్పాట్లకై కొందరు మలగులాలు పడుతూంటే—ఆ రాత్రి శవజాగరణకు మరికొందరు వంతులుపడుతున్నారు.

చివరిసారిగా 'పిన్నోడా' అని పిలిపించుకోలేక పోయిన బాలకృష్ణ గుడిసెముందు కూలబడి కుమిలికుమిలి యేడుస్తున్నాడు!

—ఆంధ్రప్రభ (6-8-81)